

Gårdsnytt

Enebybergs Gårds Förening

1/2024

Kallelse till Årsmöte
18 april kl. 19

Jazzkonsert 24 mars
med Nacka Big Band

Ordföranden har ordet

Mot ljusare tider!

Vi inledde julfirandet med en stämningsskapande adventssamling med fantastiska Skansenkören och avslutade med att kasta ut granen vid vår julgransplundring. December och januari bjöd på härligt skidväder. Efter några veckor då vi fick stifta bekantskap med svallis och ispotthål kom äntligen de stora maskinerna fram och skrapade bort isen. Nu när vissa dagar börjar bjuda på härlig vårsol är det frestande att ge sig ut, men glöm inte broddar och dubbar på skorna - ortopederna har fullt upp.

Vi ser förstås fram emot Frank Sinatra-musik med Nacka Big Band i mars, fågelskådning och andra events. Inte minst vill jag heja på för deltagande på vårt årsmöte den 18 april - väl mött alltså i vår!

Vill du vara med oss och ha roligt så är du hjärtligt välkommen i vår fina gemenskap med idéer, som aktiv funktionär eller i styrelsen. Vi är bara ett samtal bort! Slutligen önskar jag er alla en fin vår och en vändning till fred.

Andreas Tidström,
Styrelseordförande
EGF

Kalendarium

Söndag 24/3 kl 16.30

Storbandsjazz med Nacka Big Band, kyrksalen i Träffpunkten, Eneby Torg. Ingen anmälan. 150 kr/person betalas vid insläpp med swish eller kontant. NBB spelade förra våren i en bejublad föreställning och har nu arbetat fram ett fantastiskt program, se s 4.

Torsdag 18/4 kl 19

Årsmöte på Enebybergs Gård, kaffe med bulle och föredrag om vårt civilförsvar.

Söndag 21/4 kl 6.30

Fågelskådning i Enebybergs skogsområde med Tryggve Engdahl och hans kunniga medhjälpare. Efter fågelspaningen, som utgår från Enebybergs gård, blir det frukost på gården. Deltagande anmäls till info@enebyberg.com, betalningsanvisning kommer per mail.

Torsdag 16/5 kl 13.00

Lunch på gården för våra härliga funktionärer.

Fredag 21/6 kl 13

Midsommarafton - traditionell midsommarafton med danslag, spelmän, lekar och fiskdamm. Dagen innan, 20/6 kl 10, kläs och reses stängen.

Enebybergs Gårds Förening och Gårdsnytt

Enebybergs Gårds Förening
c/o Andreas Tidström
Breda vägen 9
182 49 Enebyberg
www.enebyberg.com
info@enebyberg.com | 0734 34 56 43
Bankgiro 529-2792

Ansvarig utgivare: Andreas Tidström
Redaktör: Catrin Tidström
Grafisk form: Oscar Gezelius
Tryck: Stockholms Lito Grafiska, Danderyd
Bilder: Föreningens arkiv samt Catrin Tidström där inte annat är angivet

Enebybergs Gårds Förening

Årsmöte

Torsdagen den 18 april 2024 kl. 19.00

Bästa medlem i EGF,

Du kallas härmed till årsmöte i Enebybergs Gård. Förutom nedan föredragningslista kommer vi att bjuda på kaffe och bulle samt intressant föredrag om vårt civila försvar!

Anmälan till årsmötet ska ske per mail till info@enebyberg.com senast den 11 april. Du är förstås också välkommen med synpunkter och önskemål via e-post.

Föredragningslista

1. Årsmötets öppnande
2. Val av ordförande och sekreterare för mötet
3. Val av två justerare att tillsammans med ordföranden justera protokollet
4. Fastställande av röstlängd för årsmötet
5. Fråga om årsmötets sammankallats enligt föreningens stadgar
6. Fastställande av dagordning
7. Styrelsens verksamhetsberättelse samt resultat- och balansräkning för verksamhetsåret 2023
8. Revisorernas berättelse
9. Disposition av årets resultat
10. Fråga om ansvarsfrihet för styrelsen
11. Motioner som inkommit i laga tid
12. Val av ordförande för föreningen och föreningens styrelse
13. Val av övriga ledamöter i styrelsen
14. Val av revisor och revisorsuppleant
15. Val av ledamöter till föreningens valberedning
16. Medlemsavgift för 2025, ändring
17. Övriga frågor
18. Årsmötet avslutas

Nacka Big Band

24 mars kl. 16:30

Den 24 mars är det dags för Storbandsjazz med Nacka Big Band, NBB. De är sedan länge en aktiv del av Stockholms storbandsscenen. Den nuvarande uppställningen har spelat ihop sedan 2015 och består av musiklärare och rutinerade amatörer. Sättningen är av sedvanlig modell med fulla sax-, trumpet- och trombonsektioner plus ett gediget komp. Dessutom har orkestern en duktig sångerska i Anki Modin-Strömgren

och den lika duktige sångaren Leif Olsen. Repertoaren är av klassiskt, lättlyssnat storbandssnitt med många svängiga inslag av storheter som Glenn Miller, Count Basie, Ella Fitzgerald och inte minst Frank Sinatra. Vi fick ett smakprov av repertoaren förra året då vi invigde EGF:s nya lokaler på Träffpunkten och nu får vi en ny chans.

Julens sammankomster

Adventsmingel

Den 28 november tågade hugade till Enebybergs gård för traditionellt glöggmingel som gästades av fantastiska Skansenkören. Mycket uppskattat och stämningsfullt möte med härliga jul- och adventssånger. Vi kände oss upplyfta och varma i själen efter detta!

Efter julfirandena var det dags för ännu ett återkommande event - Den 14 januari kastades granen ut efter sång och danslekar, tomte, spelmän och spådamen Madam Marie. Tack till alla fina dansare och särskilt de 33 barn som deltog. Tack också till ICA nära som sponsrade tomtens påsar till barnen på ett fint sätt.

Interiör från Djursholms kapell

Betlehems stjärna - hur kom den till?

Gläns över sjö och strand, stjärna ur fjärran,
du som i Österland tändes av Herran.
Stjärnan från Betlehem leder ej bort, men hem.
Barnen och herdarna följa dig gärna,
strålande stjärna, strålande stjärna.

En av våra mest älskade julsånger, Betlehems stjärna, skrevs av lärare i Djursholms Samskola. Men hur blev den till? Här kommer lite historia bakom upphovspersonerna, text och musik.

Viktor Rydberg, 1828-1895, föddes i Jönköping. Fadern som var underofficer och modern barnmorska dog unga och barnen togs om hand av fattigvården. Viktor flyttade mellan flera familjer tills fattigvården upphörde för honom som 13-åring. Han fick då bo hos en skolkamrat tills han var 17 år då han fick försörja sig som extralärare, läxhjälp och informator i herrgårdsfamiljer. Som vuxen tog han studentexamen privat och läste juridik. Han blev senare journalist och var bland annat redaktör för Göteborgs handelstidning. 1871 gifte han sig med Susen Hasselblad och paret flyttade till Djursholm 1891. De anslöt sig till de entusiaster som ville skapa en bättre boplatz än de som fanns tidigare. Djursholm grundades 1889. Paret Rydberg bodde i den pampiga villan Ekliden. Viktor blev inspektor för den nytänkande Samskolan, där en av idéerna var att kvinnan skulle få ta plats i samhället genom att kunna ta studenten och få yrken som tidigare varit förbehållna för män. Framstående lärare Erik Axel Karlfeldt, Alice Tegner och Elsa Beskow samlades i den nya skolan. Viktor Rydberg skrev under denna tid bland annat dikten Betlehems stjärna, ursprungligen för romanen Vapensmeden 1891.

Alice Tegnér föddes 1864 i Karlshamn. Fadern var sjökaptan och mycket musikalisk. Hans döttrar var ofta ombord och besökte faderns hytt, där han hade ett piano. Alice var ett musikaliskt underbarn men utbild-

dade sig till folkskolelärarinna vid lärarinneseminarier i Stockholm. Efter en tid som guvernant i Finland träffade hon sin blivande man, juristen Jakob Tegnér, som även han var mycket musikintresserad. Paret flyttade till Villa Tegnabo i Djursholm och Alice blev en musikalisk centralgestalt i Djursholm. Hon var lärare i Samskolan och kantor i Djursholms kapell. Barnen samlades hos henne för sång och lekar och 1892 kom boken Sjung med oss mamma. Till en skolavslutning tonsatte Alice Tegnér tillsammans med fem andra personer dikten Betlehems stjärna, som hon delvis skrev om för att den skulle kunna sjungas. Hon var orolig för att den store diktaren skulle bli arg över ändringarna men han lär ha sagt att "Fru Tegnér kan ändra så mycket hon vill. En dikt blir ej folkets egendom innan den sjungs".

Kapellet var ännu en del av det nytänkande som präglade Djursholm. Nathaniel Beskow, som var prästutbildad men inte prästvigd då han hade en egen uppfattning om trosbekännelsen, anställdes. Han kämpade bland annat för kvinnlig rösträtt och var en stor pacifist. Bland annat skrev han om första världskrigets fasor för folken. Nathaniel gifte sig med Elsa och paret övertog Villa Ekeliden efter Rydbergs. De flyttade senare till Djursholms Ekeby där barnen fick gå till tant Elsa och höra henne läsa sagor ända till hennes död 1953. I Djursholms kapells kortaket målade Nathaniel en brinnande stjärna med Jesu monogram IHS. Stjärnan lyser över Maria med den nyfödde och änglarna på väggen. Till höger ses herdarna med fåren och till vänster de tre vise männen. En fantastisk illustration av vår kanske mest älskade julpsalm.

Text: Christer Alm

Kläder från forntiden till industrialismen

Utan kraftig kroppsbehåring klädde vi vildar oss i skinn. Man har funnit skrapverktyg för läderbearbetning som är 780 000 år gamla och synålar som är 40 000 år gamla. Vi började tillverka tyg minst 3 000 år f Kr. De gamla egyptierna (år 3150 - 332 f Kr) använde lin, tunnare och finare linnetyg ju rikare man var. De gamla grekerna (700 - 300 f Kr) föredrog ull. I Romariket, (509 - 31 f Kr) användes ull till en tunika och över den bars en toga om man skulle vara fin. Dessa kläder hade det gemensamt att de utgjordes av stora tygstycken som på olika sätt sveptes om kroppen och fästes ihop med bälte eller spännen.

I Asien använde man tidigt siden men det smugglades från Kina till Europa och även vikingarna tog för sig i Miklagård (alltså Konstantinopel). Aristoteles, (grekisk filosof, 384 - 322 f Kr) förundrades på ön Kos i Grekland när han såg prinsessan Pamfile väva tyger som var som vindar. I Uppsala domkyrka finns en sidenklänning från 1400-talet i rött med guldråd som tillskrivs Drottning Margareta I. I Europa kom siden att från 1500 talet produceras i Italien och i Frankrike och det var då lika dyrt som begärligt. Sidenfabriker förstördes i den franska revolutionen och modet ändrades.

I Sverige uppmärksammade regeringarna tidigt den ökande importen av onödig lyx, värre än någonsin när Ostindiska kompaniet, bildat 1731, hemförde enorma laster av te, kryddor, porslin med mera gods från Kina. För att begränsa användningen av utländska varor utfärdades så kallade överflödesförordningar. Det var en lyxskatt men innehöll också regler för vem som fick klä sig hur. Man kunde av kläderna avläsa en persons samhällsställning. Den första förordningen i tillkom 1575 och däri bestämdes bland annat att inga andra än adliga personer fick bära silkessammet.

På 1700-talet bar kvinnorna en vid blus och en vid kjol med många vida underkjolar. De hade snörliv, som dock inte satt lika hårt som snörliven på 1800 -talet. In-

omhus bar man en särk, något som närmast liknade en säck. Man bar strumpor som gick över knät och de hölls uppe av strumpeband, snören man knöt runt benet. Varken kvinnor eller män hade underkläder. Utomhus hade kvinnorna schalar. Giftna kvinnor bar huckle över sitt långa hår. Det skulle dröja till 1920-talet innan en kvinna kunde klippa sitt hår utan att bli betraktad som "lösker". Männen bar knäbyxor och strumpor som hölls uppe av byxorna. Deras skjortor veks runt kroppen och de hade inte kalsonger. Männen bar väst, helst med spetsar och broderier. De bar en slags rock/kavaj. Läder skor, inte så olika våra, tillverkades av skomakare. Adeln bar vackra sidenkläder och peruker och adelskvinnor hade skor med klack.

Gustav III, målning av Per Krafft d.ä. 1786

Gustav III ses här i den nationaldräkt som han införde på 1780-talet för att begränsa "främmande yppighet och grannlåt". De gick åt 12 meter sidentyg för den kvinnliga dräkten. Per Krafft d ä målade tavlan 1786.

Carl Christoffer Gjörwell, bibliotekarie och publicist, fann dräkten ”så varm, så lätt, så dygdig, kort sagt så svensk att jag ... bekänner mig till densamma av själ och hjärta!” Carl Christoffers dotterson var för övrigt författaren Carl Jonas Love Almqvist.

Allmogens kläder tillverkades av ull och lin. Ullen kräver mycket arbete med tvätt i flera omgångar innan den kan spinnas. Törnrosa spann med en slända, en träpinne som man snurrar samtidigt som man matar den med ull men på 1500-talet kom spinnrocken till Sverige. Med den spinner man med trampkraft. Garnet ska vindas och nystas innan, det kan användas.

Att göra tyg av lin innebar att linet ska sås och skördas. Det ska torkas, skäktas, borstas och kammats i olika moment tills det är så fint att det kan spinnas. Man måste tillverka kläder själv, lappa, sy om och återanvända. Den 14-åriga Clara Kajsa Bolin var klädd i grå västgötatygströja, kjortel och livstycke, huva och halsklädsel, randigt förkläde, strumpor och skor när hon var 1763 för att vara piga hos en rådmansänka. Förutom kläderna på kroppen ägde hon katekes och psalmbok.

Efter Karl XII:s krig i början av 1700-talet var Sverige utarmat; det var brist på textilier och kvaliteten kunde inte mäta sig med den utländska. Produktionen inom Sverige måste öka och för det behövdes investeringar, kunskap och arbetskraft. År 1739 inrättades en manufakturfond som gav inhemsk manufaktur bidrag och räntefria lån. Det fanns också fabriquer.

År 1741 öppnades spinnskolor men de drog få elever. Spinnhusen, där lösa quinnspersoner sattes att spinna blev en utväg. Året 1741 fanns elva spinnhus i Sverige, fängelser för kvinnor, där ”lösa Quinnor”, kriminella kvinnor och barnhusbarn spann. Stockholms första hus för föräldralösa barn öppnade år 1633. Där togs 150 barn in varje år. Barnen, som var emellan mellan sju och tolv år arbetade varannan dag och gick i skolan varannan dag. Flickorna spann eller kardade. Pojkarna sysselsattes med hantverk. Barnen lånades ut till hantverkare

eller placerades i de hem som tog minst betalt för att ta emot dem. Dödligheten var hög bland dessa barn.

Men så kom uppfinningar som revolutionerade tillverkningen av kläder. James Hargrave uppfann, lagom till när Enebybergs Gård byggdes omkring 1770, Spinning Jenny, en mekanisk maskin som kunde spinna 8 trådar samtidigt. I England fanns sedan 1300-talet en tradition av att spinna och väva. På 1700-talet trängdes lokalt producerad ull och lin undan av importerad av bomull odlad i USA. Bomullen odlades i sydstaterna, seglades till England där den spannades och vävdes i i fabriker med riktigt dåliga arbetsförhållanden.

Foto: Markus Schweiß CC BY-SA 3.0 DEED

Vändpunkten för oss alla blev uppfinningen av ångmaskinen. Sedan människan kunnat producera energi av annat än vatten, hästar och människor är världen inte längre sig lik och tillgången till energi har i grunden förändrat människors villkor.

Marie Hartman, Fakta och foto från Wikipedia.

HÄNT I ENEBYBERG

Invigningen av gångtunneln

Portvägen öppnad

Äntligen kan de enebybergsbor som bor öster om järnvägen vid Enebybergs station få tillgång till normal service och vägar igen, efter en lång period med störningar och avstängda passager. Vid Portvägen bredvid Enebybergs station i Danderyd är järnvägs korsningen nu ombyggd till en ny planskild korsning som ökar säkerheten och förbereder banan för framtidens trafik. Norr om stationen vid Gethagsvägen ligger den nya gångtunneln med fina bilder från gamla Enebyberg, som EGF hjälpt till att ta fram.

Höjd beredskap

Alla medborgare uppmanas nu att tänka över hur de kan förbereda sig för ett eventuellt krisläge. Mer information om hur var och en kan ha en bättre beredskap för att klara sig på egen hand med mat, vatten, värme och information i sju dagar finns på kommunens hemsida <https://www.danderyd.se/kommun-och-politik/trygg-och-saker/krisberedskap-i-danderyds-kommun/hemberedskap/hur-forbereder-jag-mig/>

Kommunen förbereder just nu 4 trygghetspunkter i kommunen i biblioteken, varav biblioteket vid Eneby-torg är en. Om en allvarligare störning av exempelvis el, vatten eller kommunikationer inträffar kommer det att finnas möjligheter till att få information, ladda mobilen, värma sig m.m. vid trygghetspunkterna. Även uppbyggnad av kommunens beredskap i övrigt, bl.a. för att försörja äldreboenden med vatten, mat och värme i en kris, pågår. Inte minst viktigt är att vi i civilsamhället har lite bättre koll på varandra och våra grannar för att kunna hjälpas åt om något inträffar.

Skolan byggs ut och rustas upp

Nu pågår byggena kring Enebybergs skolor där utbyggnaden och upprustningen av Enebyskolan påbörjas 2024, bland annat med en ny idrottssal som ersätter den gamla. Byggena beräknas pågå till 2029 och innebär mycket logistik för att barnen ska kunna få sin undervisning under tiden. Här i Enebyberg har vi en fin återväxt och många barn som nu kan se fram emot renoverade och utbyggda lokaler, även om byggperioden är påfrestande för de boende runt omkring.

Bullerplanken

1700 meter bullerskydd har nu bytts ut efter att de gamla plankens tekniska livslängd tog slut. Totalt har 61 fastigheter berörts av projektet som både blivit dyrare och har medfört mer störningar för trafiken än väntat. Nu är de ändå på plats, med en del med levande växter vid Enhagsvägens hållplats. De gula elledningslianer som fortfarande hänger längs delar av planket kommer enligt uppgift att grävas ner då markförhållandena så tillåter.

Foto: Carl Johan Gezelius

Brev från valberedningen

Vår förening har alltid kunnat bedriva en omfattande verksamhet med utgångspunkt i Enebybergs gård och villastadens historia. En förutsättning för verksamheten har alltid varit att det finns en styrelse med engagerade ledamöter. Annars skulle vi inte kunna genomföra t.ex. det mycket omtyckta midsommarfirandet eller andra program. Eller ge ut en medlemstidning, som vår förening länge var ensam om.

Styrelsen skall bestå av minst sju ledamöter – vilket den har idag – och högst 14 ledamöter. Det är samtidigt viktigt att styrelsen fortlöpande kompletteras och förnyas och att fler av medlemmarna kan bidra i verksamheten på flera sätt och i olika omfattning. Föreningens valberedning ber därför föreningens medlemmar att tänka efter om ni är intresserade av att gå in i styrelsen - eller kanske bidra på annat sätt? Eller känner du någon som du tycker skulle vara lämplig att ingå i styrelsen?

Föreningen har och behöver många kompetenser, till exempel att hålla i föreningens hemsida och e-post, att arbeta med föreningens omfattande och intressanta arkiv med skrifter och fotografier och dokumentation om villorna i villastaden, att forska om och dokument-

era Enebybergs historia mm, och inte minst att planera och genomföra föreningens programverksamhet. Är du t.ex. intresserad av arkitekturen i villastaden? Eller är du en idéspruta och har idéer om vad föreningen skulle kunna göra?

En akut och viktig fråga är att föreningens revisor Nils Sporrang inte står till förfogande för omval. Förslag om ny revisor mottages med stor tacksamhet. Tänk igenom era nätverk!

Styrelsearbetet är roligt och stimulerande! Det finns och skapas fortlöpande intressanta och stimulerande uppgifter, och ju fler som medverkar, desto mer kan föreningen genomföra!

Unga såväl som äldre är välkomna!

Kontakta föreningens valberedning!
Jan Olof Carlsson 0708 585 507 och
Anders Bergstrand 0708 484 777 eller
Monika Wall 0704 412 509

Enebybergs Gårds Förening, EGF, är en hembygdsförening i Danderyds kommun. Föreningen verkar för bevarandet av Enebybergs gård, som byggdes omkring år 1770. I samarbete med Danderyds kommun verkar EGF för att främja användningen av gården som samlingsplats för kulturella aktiviteter och för att fördjupa den sociala gemenskapen mellan invånarna i Danderyd. Föreningen verkar också för bevarande av det kulturella arvet inom hembygden.

Föreningen anordnar gårdsfester och har gett ut skrifter om gårdens och bygdens historia. Vi har en aktiv bildgrupp som gärna tar emot historiska bilder.

Alla medlemmar är välkomna att bidra med idéer till aktiviteter eller artiklar i föreningens tidning, Gårdsnytt. Redaktör är Catrin Tidström, catrin.tidstrom@gmail.com.

Föreningen behöver också funktionärer för att hjälpa till vid fester och för att dela ut Gårdsnytt. Vill du bli funktionär kontakta ulla.wikander50@gmail.com.

Bli medlem!

Stöd våra fina aktiviteter, tipsa om nya, var med och plundra gran eller klä midsommarstång:

Ett familjemedlemskap för hela året kostar bara 150 kr (100 kr för enskild medlem).

Betala till Bankgiro 529-2792, eller Swish 123 618 95 26

Glöm inte ange namn, adress och e-postadress, så att du kan fortsätta att få denna fina informationsskrift och andra utskick.

Du kanske har betalat men har bytt adress eller e-postadress?

Meddela ändringen till: info@enebyberg.com

Skanna gärna här med Swish-appen:

ENEBYBERGS GÅRDS FÖRENING

www.enebyberg.com